

Onderzoeksproject Onderinstroom

Elk kind heeft recht op passend onderwijs, ongeacht niveau van leren en ontwikkeling. Schoolbesturen en scholen geven vorm aan passend onderwijs in het ondersteuningscontinuüm: hoogwaardige basisondersteuning en extra ondersteuning. Uitvoering vindt plaats zo inclusief en thuisnabij mogelijk in samenwerking tussen onderwijs en gemeenten door de totale ondersteuning voor de jeugd in samenhang aan te pakken en te organiseren binnen de beschikbare middelen. Hiertoe werken schoolbesturen samen in het samenwerkingsverband. Deze missie is (gelijklopend) uitgewerkt in de ondersteuningsplannen van de drie samenwerkingsverbanden PO in Zuid Limburg (Westelijke Mijnstreek, Maastricht-Heuvelland en Parkstad).

Momenteel stromen er meer 4-jarige leerlingen in met onderwijsbehoeften niveau 5 SO (SBO) dan geprognosticeerd op basis van meerjarige data van de samenwerkingsverbanden PO. Deze trend komt overeen met een landelijk waargenomen toename in onderinstroom.

Deze regionale toename is deels te verklaren omdat schoolbesturen in het kader van passend onderwijs een omslag gemaakt hebben om zoveel kinderen vanaf 4 jaar in het onderwijs te laten instromen (voorheen was dit 7 jaar voor kinderen in gespecialiseerde voorzieningen). Deze omslag zou logischerwijze tot gevolg moeten hebben dat er minder kinderen tussen 4 en 7 jaar jeugdhulp en ondersteuning nodig hebben in gespecialiseerde voorschoolse voorzieningen (MKD/KDC). Dit blijkt echter niet het geval; het principe van de communicerende vaten lijkt niet te werken. Daarom hebben de samenwerkende schoolbesturen in Zuid Limburg besloten een onderzoek in te stellen om beter grip te krijgen op de onderinstroom. Innovo en Movare (samenwerkingsverband PO Parkstad) nemen hierin het voortouw namens de samenwerkende schoolbesturen in Zuid Limburg.

Een toename in SO/SBO strookt niet met de doelstellingen van Passend Onderwijs, en het streven naar een meer inclusieve samenleving in zijn algemeenheid (VN, 2006). Om die reden is er vanuit de betrokken stakeholders behoefte aan meer inzicht in de onderinstroom. Meer inzicht in bijvoorbeeld kind- en omgevingskenmerken die samenhangen met onderinstroom geeft grip en aangrijpingspunten om te signaleren en bij te sturen. Zijn er kritische momenten te benoemen in de periode 0-4 jaar waarop je invloed kunt hebben op het proces, om prognose en werkelijkheid meer in balans te houden?

Onderzoeksproject Onderinstroom is gestart om meer en vroegtijdig zicht te krijgen op de (zich ontwikkelende) schoolrijpheid van kinderen en hun context om zodoende de doelstellingen van Passend Onderwijs optimaal te realiseren. Meer specifiek beoogt het project een bijdrage te leveren aan enkele doelstellingen uit het ondersteuningsplan; als eerste het vinden van een passende onderwijsplek voor ieder kind vanuit een integrale aanpak (onderwijs/gemeenten) en zo inclusief mogelijk. Ten tweede het bieden van een ononderbroken leer- en ontwikkelingsproces bij de overgang van voorschool naar school. Vanuit synergie tussen praktijk, beleid en wetenschappelijk onderzoek kunnen relevante bestaande en nieuwe data in samenhang bekeken worden voor het monitoren van ontwikkelingsprofielen van alle kinderen in interactie met hun omgeving. Inzicht in dergelijke ontwikkelingsprofielen is nodig om preventief te anticiperen op mogelijke problemen en bijbehorende ondersteuningsbehoeften, op korte en op lange termijn. Hiervoor is structurele intensieve samenwerking nodig tussen ouders, kinderopvangorganisaties, onderwijs, jeugdhulp, welzijn, gemeenten, jeugdgezondheidszorg én wetenschap.

Het onderzoek zal bestaan uit verschillende fasen om op korte en op lange termijn een aantal onderzoeksvragen te beantwoorden. Uitgangspunten van het zogenaamde actieonderzoek (Van der Zouwen, 2022) zullen worden ingezet om nieuwe kennis te ontwikkelen en tegelijk de praktijk

duurzaam te verbeteren. Daarbij zal er ook aandacht zijn voor ontwikkelbehoeften van professionals die met de nieuwe aanpak gaan werken. Dit is een proces 'dat tijd en geduld vraagt om zich te bewijzen' (Meijers-Troquet & Kersemakers, 2019, p 2).

In het schooljaar van 2022-2023 wordt er met medewerking van 2 masterstudenten van de master orthopedagogiek gewerkt aan het beantwoorden van de volgende (voorlopige) onderzoeksvragen:

- Wat zijn kenmerken van kinderen die vanuit de voorschoolse periode meteen instromen in het speciaal (basis) onderwijs?
- Welke longitudinale trends zijn er te vinden ten aanzien van deze kenmerken, denk aan een toename in complexiteit van de ondersteuningsbehoeften

Voor het beantwoorden van deze vragen zal gewerkt worden met bestaande data uit de volgsystemen van de samenwerkingsverbanden.

Op de meer lange termijn zullen de doelstellingen van het project uitgewerkt worden a.d.h.v. de verschillende fasen van actieonderzoek:

- Oriëntatiefase (lopende): kennismaking, verbinding leggen met stakeholders, eerste verkenning van de problematiek en doelstelling
- Diagnostische fase (voorjaar 2023): in kaart brengen van de huidige situatie d.m.v. stakeholder analyse, probleemanalyse en focusgroepen
- Ontwerpfase (bij voorkeur voorjaar 2023): in kaart brengen van de gewenste situatie; bepalen gewenste uitkomsten en benodigde data/meetinstrumenten; vaststellen kennis-, verbeter-, en -ontwikkelingsdoelen
- Uitvoeringsfase (nog te plannen): uitvoering van het ontwerp, met aandacht voor continue monitoring van de vooraf vastgestelde uitkomsten
- Evaluatiefase (nog te plannen): reflectie en eventueel bijstelling

De kernproject groep zal alle fasen initiëren en voorbereiden. Daarnaast is er commitment nodig van alle relevante stakeholders en ook de bereidheid om actief te participeren in alle fasen van het onderzoek.

Kern project groepsleden:

dr. Erica Kamphorst (projectleider), universitair docent, Rijksuniversiteit Groningen, basiseenheid Orthopedagogiek: Leren & ontwikkelen

dr. Suzanne Houwen, universitair hoofddocent, Rijksuniversiteit Groningen, basiseenheid Orthopedagogiek: Leren & ontwikkelen

dr. Bernice Doove, M&G-jeugdarts, GGD Zuid-Limburg

Adri Rooijackers en Jacqueline Huppertz, onderwijsadviseurs Movare

Leon Camp, adviseur onderwijs, Innovo

mr. Doreen Kersemakers, directeur swv Parkstad

Debbie Alzer, trajectbegeleider swv Parkstad